

Joan Benesiu (Alacant, 1971) va rebre el Premi Llibreter 2015 i el Premi Crexells 2016 per *Gegants de gel* (Periscopi), amb la qual cosa es va convertir en el primer autor que rep aquests dos guardons per una mateixa obra. Amb *Serem Atlàntida* (Periscopi, 2019) va guanyar el Premi Ciutat de Barcelona de literatura en llengua catalana. La seva proposta literària ha estat considerada com un artefacte d'alta volada, sorprenent, d'una prosa suggeridora i enigmàtica que combina amb una veu molt personal i deixa entreveure una literatura ambiciosa alhora que plaent. També va guanyar el Premi Ciutat de Xàtiva 2007 amb *Intercanvi* (Bromera).

Jesús Cartaña, *Butxaca* – «Un autor de veritat. D'aquells pels quals la literatura és quelcom seriós i essencial. Dels que s'han capbussat en la tradició i han anat consolidant la seva pròpia veu a còpia de lectures. D'aquells que no només tenen una mirada personal sobre el món, sinó la capacitat d'ordenar-la en forma de relat amb sentit, ritme i gruix.»

Gustau Nerín, *El Nacional.cat* – «Transmet la fascinació del qui viu una vida assossegada pel vertigen de les grans emocions. Com ho anomena ell: "la necessitat de navegar pels terrenys de frontera".»

Manuel Baixauli, *Quadern, El País* – «Avui la narrativa d'alta volada escasseja i un autor com Joan Benesiu és aigua en un desert.»

Vicenç Pagès Jordà, *El Periódico* – «Benesiu demostra que sap crear mons prou diferents i encreuar-los de manera atractiva.»

Ponç Puigdevall, *Quadern, El País* – «Benesiu té una imaginació obsessiva, dota els relats d'una passió fosca, i l'agitació mental bull arreu.»

Artur Garcia Fuster, *La Lectora* – «Una obra potent i amb aspiracions, d'un autor per llegir amb calma. D'un viatger que ens fa reflexionar sobre allò que veiem i sentim fora dels nostres límits habituals. I que ens recorda la petitesa humana dins d'un continent que, com més va, més sembla que s'esfondra.»

Sebastià Alzamora, *Ara* – «Els seus lectors ja no sabem estar sense la veu narrativa de Benesiu, que es caracteritza

precisament per una europeïtat gens impostada, que ens obliga a un exercici de memòria ampli i exigent.»

Josep Antoni Fluixà, *Caràcters* – «Joan Benesiu s'ha convertit en un autor de referència.»

Sobre *Gegants de gel* i *Serem Atlàntida*:

Jordi Carrión, *Ara* – «*Gegants de gel* és herència i aposta, un homenatge a la tradició que mira decidit cap al futur.»

Anna Maria Iglesia, *El Mundo* – «Una de les millors novel·les de la literatura catalana dels darrers anys. Identitat i memòria, nostàlgia i frontera, és el vímet amb què Joan Benesiu teixeix aquesta novella polièdrica que reflexiona amb lucidesa sobre el futur que entreveu el nostre continent.»

Joan Benesiu

Terminus

ESCAFANDRE, 23

EDICIONS DEL PERISCOPI

Terminus

© Joan Benesiu, 2024

Primera edició: novembre del 2024

© de la fotografia de coberta: Popperfoto / gettyimages

© de la fotografia de l'autor: Crixтина Llätzer

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SLU, 2024

Totes les fotografies reproduïdes amb el permís corresponent.

© de la imatge que apareix a la pàgina 9: Adikris / Adobe Stock

© de les imatges que apareixen a les pàgines 26, 41 i 82: Manuel Amorós

© de les fotografies que apareixen a les pàgines 243, 245, 247, 248 i 251: Josep Zakhir

© de la fotografia que apareix a la pàgina 253: Joan Benesiu

© de les imatges que apareixen a les pàgines 268 i 271: Sergio Ortín i

Miguel Ángel Ortín

cc BY-SA 4.0 de la imatge que apareix a la pàgina 277: Josef Moser

Publicat per Edicions del Periscopi SLU

info@periscopi.cat | Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi | Twitter/X: twitter.com/Ed_Periscopi

Instagram: @edicions_del_periscopi Impressió: Romanyà Valls, Capellades

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola

Correcció: Eduard Hurtado, Roger Sarrià i Miquel Saumell Santauegènia

Disseny de la col·lecció, de la coberta i dels interiors i maquetació: Tono Cristòfol

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper offset cru de noranta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro.

Dipòsit legal: B 18181-2024

ISBN: 978-84-19332-78-3

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

L'autor d'aquesta obra ha obtingut una ajuda del programa de mobilitat d'autors del Pla de recuperació, transformació i resiliència del Govern d'Espanya

**Pla de Recuperació,
Transformació i Resiliència**

**Funded by
the European Union**

L'architecture place ses ensembles, maisons, villages ou villes, monuments ou usines, qui fonctionnent comme visages dans un paysage qu'elle transforme. [...] Le gros plan de cinéma traite avant tout le visage comme un paysage [...]. Et ta mère, c'est un paysage ou un visage ? un visage ou une usine ? (Godard).

L'arquitectura situa els seus conjunts, cases, pobles o ciutats, monuments o fàbriques, que funcionen com a rostres, en un paisatge que ella transforma. [...] El primer pla cinematogràfic tracta, sobretot, el rostre com a paisatge [...]. I la teua mare què és, un paisatge o un rostre? Un rostre o una fàbrica? (Godard).

GILLES DELEUZE I

FÉLIX GUATTARI, *Mille plateaux*

*Les façades étaient rectilignes, les fenêtres
carrées, le béton de la couleur de l'amnésie*

Les façanes eren rectilínies, les finestres
quadrades, el formigó del color de
l'amnèsia

PATRICK MODIANO, *Dora Bruder*

*A bolygok útja az égben
És zsigereinkben
A dervis keringő tánca
Elhozza nekünk.*

La trajectòria dels astres al cel
És quelcom intern a l'home
El gir del dervix
Ens l'acosta.

EDUARDO RÓZSA

*God is dead, the author is dead, history is
dead, only the architect is left standing.*

Déu ha mort, l'autor ha mort, la història
ha mort, sols l'arquitecte resta dempeus.

REM KOOLHAAS, *Junkspace*

G K I J

C E Y F

D U R P

O Z A K

I N U S

E P A

A T L A

N T R O

M'havia contat una vegada les experiències que havia tingut quan, de xiqueta, visitava l'oftalmòleg, i com s'angoixava perquè era un home molt guapo que se li acostava per col·locar-li les ulleres aquelles amb què li tractava la miopia. Tot li feia una mica de por, però ella es deixava endur per la suggestió de la sala i del doctor. Que bé que s'ajustaven aquelles ulleres, era impossible que caigueren, fins i tot les branques s'acurtaven perquè l'encaix fora perfecte. Com un taumaturg, el metge introduïa petites lents en una ranura invisible i ella enfocava millor. Així o així?, preguntava, però a ella li costava una enormitat discriminar les diferències entre l'adés i l'ara. Encertava com s'encerten les preguntes fàcils dels exàmens. Quan arribava a l'antepenúltima filera, o abans, començaven els vertaders problemes. Fins ací havia aclucat una mica l'ull i havia tractat de llegir aquell idioma sense sentit, G K I J, C E Y F, D U R P, O Z A K, I N U S, i, amb dificultat, E P A H. Sa mare, que l'acompanyava i era qui li parlava de la bellesa del metge abans que les dues irromperen a la consulta, no va poder contenir del tot un petit

esbufec de sorpresa. Fixa-t'hi bé, li deia aquell home de bata blanca i veu pausada, no hi ha pressa, tot i que la consulta a fora bullia i ella notava com el temps s'escurçava. Fixa-t'hi bé. L'habitació estava inundada d'una penombra sospitosa. Ella veia la bata blanca del doctor oberta, la seua barbeta de tres dies primmiradament retallada, la muntura a l'aire d'uns vidres fins, perfectes, que s'acoblaven al nas recte. A la mare, engolida per la foscor, no la distingia. De nou E P A H i una rialleta de la mare reprimida amb penes i treballs. Semblava impossible passar de filera. Intenta la d'avall, deia l'oftalmòleg. Però ella ja no hi arribava. La tercera és la A?, dubtava. A partir d'ací li treien la ullera i tot s'havia acabat.

Aleshores descobria l'elefant.

Temia les visites a l'oftalmòleg. No li feia mal, era un metge indolor, però la consulta li produïa ansietat i l'abocava a preguntes inútils. Per què no hi ha la W?, per exemple. També tractava de memoritzar l'ordre de les lletres i després a casa perdia el temps intentant trobar un sentit a aquell llenguatge obtús. La mare s'havia adonat del seu nerviosisme i a la següent visita va intentar ajudar-la, en veu molt baixa, quan s'encallava. Li apuntava les lletres com s'apunta a l'actor en el teatre perquè agafe el fil. El metge guapo se'n va adonar i va fer fora la mare com si estigueren a classe, i ella es va haver de quedar a soles amb aquell doctor. El cor li saltava i les lletres li fugien, fins i tot l'elefant semblava voler posar-se a caminar.

Sempre s'ha preguntat què feia aquell elefant a l'antepenúltima línia de lletres i també si encara s'empra la mateixa diapositiva. D'adulta, l'ha buscada en va. Cap oftalmòleg fa servir l'elefant. De vegades, en una de tantes visites, ha volgut preguntar-ho, però ha sentit vergonya i s'ha reprimit.

2

S'estava fent fosc, em va explicar, i a les aules hi havia una sensació de buidor cada vegada més gran, tanta, que feia sospitar un interès decreixent dels alumnes pels estudis d'arquitectura. Des que havia acabat la carrera, de manera brillant, Teresa era professora en aquella escola superior on ara faltava llum. Feia un nombre d'anys ja considerable i començava a esborrar-se de la memòria de les parets envellides de l'edifici des de quan hi feia classes. A mesura que havia conquerit posicions en el departament de Materials, n'havia perdut a l'estudi d'arquitectura on també treballava. No sabia si la sensació que les aules es buidaven de forma progressiva es devia concretament a la falta d'alumnat de l'horari vespertí, a la falta d'alumnat en general o bé, encara, a una falta de percepció de la llum quan la vesprada volia concloure. El sentit de la vista, que determinava una certa forma d'estar al món, deixava també un espai per a la imaginació si ella no es trobava en el millor moment, com semblava que ara li passava. Aquesta pèrdua d'insistència de la llum proposava un neguit addicional que s'afegia a altres neguits habituals

derivats de l'inevitable pas del temps. Res de nou i res de definitiu, un avís, a tot estirar, que calia continuar en la recerca de la bellesa. Teresa observava com les aules es buidaven, però també podia ser que fora una zona d'ombra que apareixia a partir de la sisena filera de cadires per culpa d'uns leds mal connectats o ja extingits i encara no substituïts per d'altres. Malauradament, totes les peces encaixaven per fer de l'arribada de la nit un moment desitjat, perquè amb la foscor ja no calia esforçar-se molt i tot estava dat i beneït, excepte quan conduïa. Era l'hora d'arribar a casa i de deixar de percebre aquesta pèrdua d'intensitat en la llum com un problema d'indisciplina, com una rebel·lió del món en contra de les ganes que tenia de continuar existint i fer valer allò que l'havia duta fins allà. Durant l'adolescència havia tingut la mala sort d'haver hagut d'enfrontar-se a dificultats dels ulls que no s'arreglaven amb una simple lent correctora; en concret, havia patit la síndrome de l'ull sec, relativament habitual amb els trastorns hormonals derivats de la menopausa, i a ella ja li deien que semblava més gran. Per fortuna l'oftalmòleg —un altre, per algun motiu el guapo va deixar d'existir— va encertar el diagnòstic i els ulls van tornar a fer mitjanament bé la funció que els pertoca sense molèsties exagerades. Ara, però, tornaven de nou els problemes relacionats amb els ulls, o havia de dir més aviat amb la vista, o bé era amb l'escassa assistència dels alumnes a les classes. Una cosa i l'altra li provocaven un estat d'incomoditat, de defici. O no hi veia bé o és que faltava cada vegada més gent, i el món i les ganes de món es reduïen. Per a acabar-ho d'adobar, em va dir, Carles Miquel, l'alumne en qui havia disposat les esperances de pupillatge, també feia setmanes que no es deixava veure ni donava notícia de cap tipus, malgrat

el parell de correus que ella li havia enviat i que ara semblava que havien sigut llançats al buit o a la misèria d'una segona i oblidada pantalla.

Se n'anava a casa tot mantenint la calma i tractant de comptar de memòria si, en efecte, el nombre d'alumnes minvava o no respecte de la percepció que en tenia setmanes enrere. Era fàcil fer recompte a l'inici de la classe, i de fet alguna vegada ho havia provat, però després n'hi havia que entraven tard o d'altres que marxaven abans que ella pensara que havia arribat, com a mínim, a la meitat de tot el que havia d'explicar en la sessió, així que aquella marxa prematura no els posava entre els vertaderament assistents. Va tractar, doncs, de comptar-los de memòria, i com ens ocorre en l'estat de somieig, es perdia sense saber quan havia extraviat el pas. Aleshores tornava a començar emprant una tècnica distinta, per exemple del darrere cap al davant. Aconseguia d'aquesta manera una certa aproximació a allò que percebia mentre feia la classe. Va pensar que tal vegada es concentrava tant en el que explicava que no era capaç de dur a bon terme l'activitat simple de fer l'inventari que volia. Va ser així, tirant línies d'esquerra a dreta, de dalt a baix, del davant cap al darrere, que va constatar que havia assistit a classe l'altre alumne que li cridava l'atenció. No el coneixia més enllà del nom, Àngel, però sabia que aquell Àngel era l'antítesi de l'alumne brillant i aplicat, genial en les intuïcions espacials i superb en el càlcul, que havia sigut Carles Miquel. Àngel amb prou faenes assistia a classe. El seu expedient semblava dissenyat per un jardiner ocios que volguera plantar els arbres sense conèixer ni les estacions ni el ritme vital de les espècies que semblava. Ara una matèria difícil de tercer, després un aprovat en l'assignatura os de primer, un tast de

quart i, les més assequibles, res, ni tocar-les. Es deia que anava obsessionat per la duplitectura i alguns especulaven amb la possibilitat que estiguera matriculat en dues facultats d'arquitectura alhora i que per això no passava gaire per classe. Tenia èxit entre el públic femení i també entre el masculí. Quan se'l veia, era fàcil trobar-lo envoltat d'un núvol d'estudiants, cosa inexplicable per a ella, una professora amb experiència, coneixement de l'alumnat i ritme. Aquest ritme, però, ja es veia tocat per la imperceptible ombra del final, marca d'una jubilació per a la qual quedava menys camí que camí hi havia hagut des del moment d'iniciar-se com a professora.

La primera vegada que s'havia fixat en Àngel havia sigut quan el va veure parlar amb Carles Miquel. Carles, que era ja estudiant de postgrau i anava darrere d'una recerca que l'havia de conduir a la tesi doctoral, responia a l'altre estudiant més jove de manera ben atenta, com també feia amb la resta de companys. Segons Carles Miquel, aquell «element» era d'allò més interessant. A ella li havia causat un cert estupor perquè n'opinava tot el contrari a conseqüència de la seua indisciplina acadèmica. És clar que aquesta era una visió molt pobra, més aviat miop, de la vàlua personal dels alumnes, però Carles va insistir a dir que les seues activitats fora de l'acadèmia haurien de ser tingudes en compte per l'Escola. Quines activitats?, li havia amollat ella amb curiositat, però aleshores va aparèixer un altre professor que la va interpel·lar amb un dels tants assumptes banals que, a les universitats del present, requereixen urgència burocràtica, i la conversa amb l'alumne es va interrompre. Després ella s'oblidà de preguntar-li de nou i aquelles activitats havien quedat sepultades pel material novíssim de la vida. Tampoc

no hi ajudava que Àngel desapareixia durant períodes tan llargs que ningú l'imaginava de tornada. Quan, de memòria, feia el recompte dels assistents a la darrera classe, dubtava si l'alumne assegut a la zona d'ombra de l'aula, aquella mal il·luminada pels leds, era ell. Es feia un mapa de la classe, però li apareixia un atlas obscur i al lloc més ombrívol hi havia aquell tipus, una ombra d'estudiant. Ara, mentre tornava a casa, als afores de la ciutat, recordava la frase de Carles Miquel sobre les activitats de l'alumne assegut a l'ombra i es prometia no oblidar preguntar-ho a qui en sabia. Molts ho devien saber, atès que Àngel no era en absolut un desconegut, però ella es trobava poc hàbil per a referir l'assumpte a algun dels seus estudiants, amb els quals tenia poca confiança. També es va interrogar sobre això mentre travessava cruïlles i embulls de carreteres encavalcades amb més trànsit que d'habitud. Per què tenia tan poca confiança amb els alumnes? Per què la proximitat es limitava a Carles Miquel i a alguna altra estudiant dels primers cursos? Darrerament, li havien caigut bé un parell de joves, s'havia interessat per elles, però no sabia si arribarien a acabar la carrera, tot i que l'exigència acadèmica, també ací, com ocorria en cada centímetre del món i en totes les disciplines, havia sofert una davallada important. Les llums dels altres cotxes l'enlluernaven fins al punt que va pensar si, per al curs següent, no hauria de canviar l'horari i tractar de passar-se al matí, així s'evitaria la tornada nocturna amb aquell espectacle de feixos grocs i brillants i les corresponents línies geomètriques que cartografiaven l'espai i la mobilitat amb tocs de psicodèlia. Cadascun dels focus dels cotxes se li mostrava envoltat d'una corona mística, irisada i estranya, com si els vehicles dugueren damunt una religiositat o indicaren que la matèria

no ho explica tot, que hi ha una realitat difusa per damunt de l'objecte que illumina i que denota que el món té una altra dimensió, a banda de la coneguda, que es pot percebre de nit, quan tornes del treball i els teus ulls són espelmes que s'apaguen pel cansament i els altres ulls del món, els dels cotxes que van en direcció contrària i es dirigeixen probablement a desfer allò que tu acabaves de fer, et repton i t'inclouen i et fixen a un habitacle fosc que és la cabina del teu vehicle, d'on voldries eixir com més aviat millor per deixar enrere la resplendor que t'ha fet agafar amb força el volant i no t'ha permès ni canviar l'emissora de ràdio, tal com volies fer des de feia estona.

El món nocturn enlluerna per tot arreu. Potser només era que tenia cataractes, tot i que es trobava encara jove, o almenys no tan gran com ho era sa mare, a qui havien operat feia poc d'aquest entelat. S'ho faria mirar. En tot cas ara el que volia era arribar a casa, la llar una mica perduda a la perifèria de la ciutat. Una casa àmplia, amb bona vista i tranquil·litat, però poc adequada per a la vida que duia en aquell moment, perquè necessitava omplir-la de tant en tant amb alguna companyia que sí que sabera el camí —alguns eren tan maldestres que no hi arribaven ni amb les indicacions dels navegadors—. I, a banda de tot això, ell ara hi anava menys que abans, potser per esgotament de la relació, perquè s'havia cansat de fer el camí o simplement perquè, encara que no li ho deia, de vegades fins i tot ell, després de tantes vegades que havia fet el camí, es perdia. La casa havia quedat enmig d'un espai amenaçat per la ciutat, en una transició incòmoda que ella ja havia previst quan es va capficar en el projecte de construcció seguint la coneguda màxima *Fuck Context*, de l'arquitecte Rem Koolhaas. Havia costat que els

pocs veïns acceptaren allò, però el projecte era modest, barat i no arribava als extrems que ella hauria desitjat sobretot perquè no tenia tants de diners per a poder prendre més riscos. Quan t'acostaves a la construcció, cada centímetre de terreny feia sentir la tensió entre la megalòpoli —totes les nostres ciutats eren *mega* si les comparàvem amb l'antic concepte de polis, però potser dir això de València era exagerat— i la terra humida, que encara era conreable. En aquesta tensió semblava que les hortalisses encara creixien millor, semblava que volien donar el millor de si mateixes per veure de justificar l'existència tan a prop de l'entramat de l'urbs. O bé era l'ombra llunyana dels edificis al capvespre el que els donava l'afegit de sabor respecte de les zones vertaderament rurals. La indefinició de l'espai, camp o horta a punt de convertir-se en piscina d'urbanització o parc infantil, funcionava com a reflex de la condició humana que s'escampava arreu. Sempre a punt per a ser uns altres, sempre a l'aguait per a dedicar-nos a una altra cosa, per a tenir un altre nom. Potser per això li agradava aquell espai, però parlàvem d'abans, del moment en què hi va anar a raure. Ara tot anava amb una mica menys d'oli, tot lliscava amb més dificultat.

Asseguda davant l'ordinador, li sobtava el silenci de Carles Miquel, però va desistir de tornar a enviar-li cap altre missatge. Els seus motius deu tenir, va pensar, tot i que la data pactada per a registrar la tesi s'acostava i ella no volia que es demorara més. Havia rebutjat un parell d'estudiants de doctorat per dedicar temps i atenció només al projecte del seu alumne estrella, que era considerat un diamant a l'Escola, sempre tan competitiva, i ara, en rebutjar altres estudiants, potser per primera vegada, al departament la miraven amb cara de preguntar-se si feia el seu treball correctament.

Malgrat tot, no li deien res, en realitat ningú no li deia res perquè era tinguda com una institució. Encara es feien valer, de manera mai explícita, els prestigiosos premis obtinguts per l'estudi on, a banda de l'Escola, també treballava.